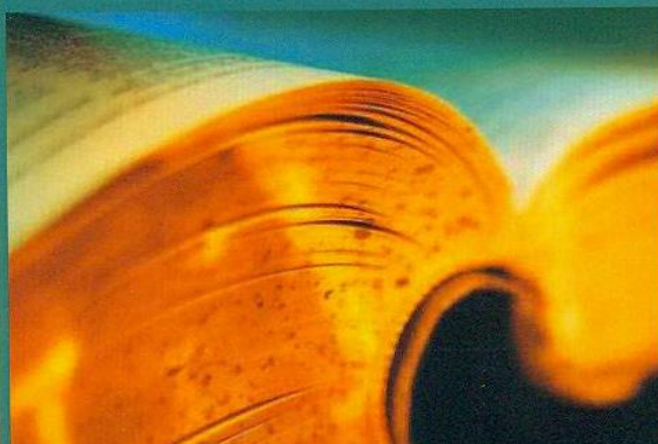

Ә. С. Тарақов

**АУДАРМАНЫҢ
ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ
ПРАГМАТИКАЛЫҚ
МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Оқу құралы

ӨЖЖ 81.25(075.8)
КБЖ 81.2-7я73

Т.21

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
филология және әлем тілдері факультетінің Ғылыми кеңесі және
Редакциялық-баспа кеңесі шешімімен қосылған
(№4 хаттама 9 сәуір 2013 жыл)*

Ішір жазғандар:

филология ғылымдарының докторы, профессор **А. Жақсылықов**
филология ғылымдарының докторы, профессор **Т. Тебегенов**
филология ғылымдарының докторы **Г. Орда**

Тарақов Ә.С.

Т.21 Аударманың теориялық және прагматикалық мәселелері:
оқу құралы / Ә.С. Тарақов. – Алматы: Қазақ университеті,
2016. – 153 бет.

ISBN 978-601-04-1628-4

Тілдің прагматикалық мәселелері, лингвистикада көптен зерттелгенмен, аударманы ғылымда кейінгі жылдары ғана зерттеу нысанына айналды. Бұл оқу құралында аударманың прагматикалық мәселелері, прагматикалық қағидалар мен ерекшеліктері, прагматикалық тәсілдер, алуауыт, аударманың рөлшік және прагматикалық қатынастар мен байланыстары, олардың әдеби және аудармасында қолданылуы, аударманың әлеуметтік лингвистика сияқты, аударманың прагматикалық және прагматикалықтан тыс міндеттері жан-жақты баяндалады. Аударманың прагматикалық мәселелерінің көркем әдебиет шыармаларында қабалданулар, оқырмандар деңгейіне қарай болауы талқыланады. Оқу құралында көркем туындылардағы аударманы қолдану және трансформациялық тәсілдер қарастырылады. Аударманың ұлттық байланыстары және әдеби жағрафияда қолданылуы нақты мысалдармен талқыланады. Аударманың оның кезірі лингвистика мен аударманың ғылымдағы қолданысы сөз етіледі.

Филологияшылар мен филологиялық бірліктердің, ақпараттардың аударма беру тәсілдері жайлы мағлұматты толықтырады. Магистранттар аударма үдерісінде туындайтын мәселелер мен кәсіпкерлерге себепшілері де танысалады.

Оқу құралын магистранттар, студенттер аударма зерттеушілері, лингвистер пайдалана алады. Оқу құралының мазмұны жинақ, тіл жөні.

ӨЖЖ 81.25(075.8)
КБЖ 81.2-7я73

© Тарақов Ә.С., 2016
© Ән-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

ISBN 978-601-04-1628-4

КІРІСПЕ

Прагматика термині кейінгі кезде лингвистикада жан-жақты зерттеліп келеді. Аударманы ғылымның дамуына байланысты прагматика ұғымы өзінің жаңа қолданысына ие болды. Бұл түпнұсқалық мәтінді оқырманның қабылдап, түсінуіне ыңғайлап, оның одан алатын әсерін кемітпей жеткізу мақсатындағы түрлі аудару амалдары. Аударма прагматикасы қай тілден аудармасын түпнұсқадан алатын әсерді аударма мағынасында беруі тиіс. Аударманы оқып отырған адам сондай композициялық – сюжеттік, көркемдік-мазмұндық сипатын түп нұсқалық деңгейде қабылдап, түсінгенде ғана аударманың мақсатына жеткені. Мұның өзі аударманың ізденісіне, шеберлігіне байланысты.

Аудару кезінде аудармашы бірқатар қиындықтарға тап келеді. Бұл өзіне жеткілікті таныс емес елдің мәдениеті, этнографиясы, салт-дәстүрі, діни және тілдік ерекшеліктерімен байланысты. Басқа бір халықтың тұрмыс-салты мен кәсібінің де өзгешеліктері бар. Міне, осыны аудармада беруде күрделі жағдайлар туындайды. Аудармашы ұқсастықтар табуға тырысады. Кейде мәтін ішінде түсіндіргісі келеді. Сілтеме арқылы ұғындырады. Соған соң тілдегі бір-бірімен сәйкесе бермейтін сөздер, тіркестер де ұшырасады. Мұндай жағдайда мағынасын оқырманға жақындату жолдарын қарастырады. Сол арқылы түпнұсқаның оқырманға көркемдік идеялық, мазмұндық ықпалын шынайы жеткізуге әрекеттенеді.

Прагматика – өте күрделі тілдік құбылыс. Аударма теориясында түпнұсқа – аударма – оқырман жүйесінде өзінің жетекші рөлін көрсетеді. Прагматикалық ықпалды, әлеуетті бере білу үшін аудармашы мәтінді оңайлатуда оны неғұрлым оқырман сана-сезіміне түсінікті етуге ұмтылады. Сол мақсатта түрлі ауыстыру (трансформация) амалдарына барады.

Егерде аударма теориясында прагматикалық сипаттардың зерттелуіне келетін болсақ, аударма теориясы қалыптаспай-ақ аудармашылар мұны тәжірибе жүзінде іске асырғанын байқаймыз.

МАЗМҮНҮ

КІРІСПЕ.....	3
I тарау. АУДАРМАНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	6
1.1. Аударманың дискурсивтік мәні.....	6
1.2. Керемет шығармадағы кейіпкер портретінің аудармада берілуі.....	8
1.3. Әлеуметтегі пейзаждық суреттемелер аудармасы.....	15
1.4. Фразеологизм түрлері және аударылу сипаты.....	23
1.5. Фразеологиялық тірлес пен бірліктердің аударылуы.....	27
1.6. Аудармашылық трансформация (алмастыру) түрлері.....	35
1.7. Аударманың социолингвистикалық және экстралингвистикалық қырлары.....	46
1.8. Аудармадағы рөлдік қатынастардың берілуі.....	60
1.9. Реалиялардың берілуі мен түрлері.....	64
II тарау. АУДАРМА ПРАГМАТИКАСЫ ЖӘНЕ БЕЙІМДЕУ ТҮРЛЕРІ.....	79
2.1. Аударма прагматикасы.....	79
2.2. Аударманың прагматикалық сипаты.....	84
2.3. Аударманың прагматикалық мәселелері.....	89
2.4. Аударманың прагматикалық мәселелері және кәсіптері.....	99
2.5. Түпнұсқа мен аударма арасындағы прагматикалық қатынас.....	106
2.6. Мәтін прагматикасы.....	109
2.7. Прагматикалық бейімдеудің жасалу жолдары.....	111
2.8. Кейіпкерлердің бұрмаланғандық сөйлеуі, неологизмдер, диалектілер қолданылуы.....	116
2.9. Ұлттық бейімдеу түрлері.....	119
2.10. Драмалық туындыларды бейімдеу.....	129
2.11. А. Афиногеновтың «Корқыныш» пьесасының аудармасындағы М. Әуезовтың прагматикалық және ұлттық бейімдеу тәсілдері.....	133
КОРЫТЫНДЫ.....	149
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӨДБЕБИЕТТЕР.....	151

Оқу басылымы

Тарақов Әнуар Сауатұлы

АУДАРМАНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ПРАГМАТИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Оқу құралы

Редакторы К. Мұхамедова
Компьютерде беттеген Ұ. Әбдіқайымова
Мұқабасын безендірген Қ. Өмірбекова

Мұқабаны безендіруге сурет
www.perevodchik.ru/1.ru сайтанан алынды

ИБ №8955

Басуға 14.01.2016 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 ^{1/16}
Көлемі 9,56 б.т. Оффсетті қағаз. Санлық басылыс. Тапсарыс №3782.

Таралымы 150 дана. Бағасы келісімді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» бастау үйі.

050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» бастау үйі баспаханасында басылды.